

Prof. IVO VISKOVIĆ
Dubrovnik

Politički genij Frano Supilo

Dvije veoma značajne godišnjice vežu nas u 1963. godini za ime najgenijalnijeg političara svoga vremena — Konavljana, Dubrovčanina Frana Supila. Ravno prije 80 godina Frano Supilo kao 13-togodišnji učenik građanske škole izvišao je zajedno sa slobodarskim Dubrovnikom na glavnoj ulici Dubrovnika, Placi austrijskog prijestolonasljednika Rudolfa Habsburškoga 1883. g. prilikom njegove posjete Gradu ispod Srđa. Ovaj događaj imao je odjeka u čitavoj Hrvatskoj, a posebno je odjeknuo u duši mladoga Frana Supila: zbog ovog protudinastijskog istupa bio je izbačen iz svih škola ondanje Austro-ugarske monarhije. Docije je Supilo na sto čuda dobio dopuštenje da se može ponovo upisati u školu te je ipak svršio IV razred Građanske škole. Kako je potjecao iz siromaške zidarske obitelji koja je tada živjela u Cavtatu, zbog siromaštva nije mogao svršiti gimnaziju, te su ga roditelji upisali u Nižu pomorsku školu u Gružu. Međutim, i u toj školi dolazi do njegovog sukoba sa školskim vlastima te je bio najuren i iz Nautike. Pokušao je sreću u dvorazrednoj ratarskoj školi i nju je svršio s izvrsnim uspjehom te ubrzo postao i njen nastavnik, a zatim putujući učitelj za vinogradarstvo na dubrovačkom području. I to je sve što se može reći o školskom, pedagoškom obrazovanju Franja Supila. Činjenica je, dakle, da je najbistriji, najoštroumniji i najdalekovidniji hrvatski političar bio samouk: bez položenog ispita zrelosti i bez fakultetske diplome. A on je svojom genijalnošću bacio u zasjenak sve naše dotle najpoznatije političare i diplomate i odjednom izbio na svjetsku pozornicu kao jedan od najsposobnijih političara svijeta i najdarovitijih govornika.

Deset godina poslije protudinastijskog istupa Frana Supila na dubrovačkoj Placi u svojoj »Crvenoj Hrvatskoj«, 1893. godine taj politički velikan veoma precizno odredit će osnovni zadatak hrvatske narodne politike kojemu je on ostao vjeran sve do zadnjeg izdisaja. Supilo je ovako formulirao smjernice te politike: »Ili će Hrvati pobjediti snagom svog vlastitog pokreta, ili će veliki događaji Monarhije riješiti hrvatsko pitanje kao dio jednog kompleksa ili će vanjski prevrati oboriti Monarhiju. Mi se uzdamo u sve troje. A narod treba pripravljati, kad ga događaji pozovu da bude spreman. Malo ih je koji tako misle. A dan bi mogao doći iznenada. Bruke li narodu, ako neće znati što da učini. Isprika je uzaludna. Sâm je onda svoju osudu napisao . . .«

Frano Supilo je uistinu pregnuo svih silama da pripremi narod za taj veliki zadatak i prije 60 godina, godine 1903., preko Riječke rezolucije i Hrvatsko-srpske koalicije on se žilavo bori za ostvarenje svojih dalekosežnih političkih koncepcija. Uz Pera Čingriju, Antu Trumbića i Josipa Smodlaku, Supilo je preko Riječke rezolucije u stvari izgradio svijest o slobodnoj i jedinstvenoj južnoslavenskoj zajednici, a od svibnja 1906. godine do ožujka 1908. godine on je de facto vođa Hrvatsko-srpske koalicije, dakle sve dok nije došao u sukob s njenim oportunističkim krilom, Supilo surađuje sa socijalistima, a oslanja se na omladinu koja mu je bila uvijek najveća uzdanica.

Kada je bečka dvorska politika i uopće crno-žuta Monarhija svoje strjelice sve više uperila protiv Supila i njegovog organa »Novoga lista« od siječnja 1900. godine pa sve do srpnja 1914. godine, tj. do odlaska u emigraciju, Supilo je nadčovječanskim snagama i izuzetnom političkom mudrošću odolijevao tim bjesomučnim nasrtajima i progonima.

Međutim, prije skoro 50 godina, 1914. godine, negdje u očijebijanju prvog imperijalističkog rata Frano Supilo odlazi u inostranstvo, da nastavi svoj politički rad u emigraciji. Njegov dolazak u London označava veliku, epohalnu borbu za konačno oslobođenje južnoslavenskog naroda i za stvaranje slobodne, demokratske zajednice ravnopravnih bratskih naroda.

O značajnoj ulozi Frana Supila u Jugoslavenskom odboru u Londonu, o njegovu razlazu s pojedinim političarima i demagogima u tom Odboru, o Supilovom pronicavom otkrivanju pripremanja famoznog Londonskog pakta, o njegovim pokušajima da preko ruskog ministra vanjskih poslova Sazonova sačuva Istru, Rijeku, Zadar i druge naše etničke krajeve i gradove kojima su saveznici nemilosrdno trgovali kao sa svojom proćijom, vrijeđajući čast, ponos i osjećaje svih naših ljudi, o Supilovim suzama i obijanju pragova evropske diplomacije napisane su čitave knjige, ali mnogo manje je pisano o Supilovim vezama s proletarijatom.

Već sama činjenica da je Frano Supilo bio po svom socijalnom porijeklu i položaju (bez škola, bez imetka) blizak radništvu i radničkoj klasi, dovoljno govori o tome kako je on još u najmlađim svojim danima, još kao dječak, u svome Dubrovniku bio upućen na najsiromašniji sloj: zidare, ribare, lučke radnike i uopće proletere. Zato nije nikakvo čudo da je Frano Supilo još kao 20-togodišnji mladić osnovao u Dubrovniku prvu Hrvatsku radničku zadrugu i da je on sam s njome upravljao. A docije, pod utjecajem socijalističkih ideja koje su sve više provejavale iz raznih evropskih centara, prvenstveno iz Beča i Pešte, Supilo će se sve više interesirati za političke ideje ondanšnjeg proletarijata i socijalističkog pokreta u Evropi i svijetu uopće. Neki stariji ljudi, Supilovi suvremenici, koji žive u Dubrovniku, govore da su socijalističke ideje širili i pojedini Dubrovčani koji su se kao pomorci otiskivali na nepregledne morske pučine, kao i naši iseljenici koji su dolazili povremeno ili pak stalno iz Amerike u svoj zavičaj.

Veoma je interesantno i to treba naglasiti da je još prije 60 godina, dakle 1903. godine, Supilo veoma jasno naslućivao krupnu historijsku ulogu radničke klase i socijalističkog pokreta te mu je sve to vjerojatno služilo za pravilno gledanje na rješnje nacionalnog pitanja u budućoj južnoslavenskoj zajednici i stvaranje epohalne koncepcije federativnog uređenja.

Istinski Supilovi prijatelji bili su bračni par Guljelmo i Dina Ferrero i kada je Supilo boravio u talijanskom gradu Torinu kod te obitelji, on je izjavio: »U Italiji, Socijalistička stranka, koja se rodila koliko jučer, bila je u stanju da oko sebe okupi veliki broj građana i da im počne propisivati zakone. To znači da se Talijani organiziraju na jednoj racionalnoj osnovi. I ja bih htio — naglasio je Supilo — da osnujem jednu organizaciju, stranku po tipu ove Socijalističke partije, koja je u Italiji tako dobro uspjela i napredovala. Stoga sam do u dubine proučio historiju vašeg Risorgimenta, historiju Mazzinija i njegove organizacije, od koje su mnogo uzeli u nasljeđe vaši socijalisti; i ja sad hoću da ovdje na licu mjesta proučim promjene učinjene od socijalista da vidim da li su bile efikasne ili ne . . .«

Tako o svesrdnom Supilovu zanimanju za socijalizam još 1903. godine — govori Gina Ferrero i nastavlja: »Moj muž i ja imali smo lijepu knjižnicu političkih knjiga i dokumenata, macinijevskih i socijalističkih, i stavili smo je na raspoloženje našem gostu Franu Supilu, tako da se on odmah usidrio u našoj biblioteci da proučava talijanski Mazzinijev i socijalistički pokret, a ponajviše propagandističke metode i organizaciju Socijalističke stranke . . .«

Ima još indicija i dokumenata koji govore o intenzivnom zanimanju Frana Supila za razvoj i ulogu radničke klase i socijalističkog pokreta, a to se ogleda i u njegovu pismu Ferreru od 10. studenoga 1910. gdje se govori i o tome kako se hrvatsko radništvo držalo prema Supilu i njegovoj istinskoj borbi za slobodu: »Ovi ljudi koji lutaju svijetom kao šumski radnici ili zidari mnogo su napredni unatoč njihove jedno-

stavnosti života. Odlaze u Rusiju, Kinu, Afriku, Švedsku pa se zatim vraćaju kući. Promatraju svijet i svi se razumijevaju u politiku. Ni svećenik, niti vlada nemaju nad njima nikakvog utjecaja. Ali šta ćete?»

I samo takav genijalan političar, vizioner, mislilac i poštenjačina Dubrovčanin — Konavljanin Frano Supilo mogao je izreći ove veličanstvene misli: »Sistemi, ljudi se mrze,

mrze se klike. — Ali da se dva naroda na smrt zamrže, to nije moguće, to je umjetno. Umjetna je mržnja Srba i Hrvata, te Hrvata i Mađara. *Narodi se ne mrze, nego izrabljivači naroda . . .*«

Te grandiozne Supilove misli bile su osnova borbi za istinsko nacionalno i socijalno oslobođenje i kovanje bratstva i jedinstva jugoslavenskih naroda i svih slobodoljubivih naroda uopće.